

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

МУРАВСЬКИЙ ОЛЕКСІЙ АНДРІЙОВИЧ

УДК 63:336.226.14+657.471

**ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ОБОРОТНИХ КОШТІВ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис

Робота виконана у Національному університеті біоресурсів і природокористування України Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник доктор економічних наук, професор
Зеліско Інна Михайлівна,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України,
професор кафедри фінансів і кредиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Стецюк Петро Антонович,
Національний науковий центр «Інститут аграрної
економіки», завідувач відділу кредитування, страхування
та фінансів підприємств

кандидат економічних наук, доцент
Пеняк Юлія Сергіївна,
Харківський національний аграрний університет
ім. В. В. Докучаєва, доцент кафедри статистики та
економічного аналізу

Захист відбудеться «24» грудня 2015 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.004.01 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ–41, вул. Генерала Родимцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, м. Київ–41, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41 а

Автореферат розісланий «23» листопада 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. І. Балановська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Модернізація фінансових інструментів управління та регулювання сільськогосподарського виробництва відбувається на тлі складної фінансово-економічної ситуації як в аграрному секторі, так і національній економіці загалом. Україна володіє значним природно-господарським потенціалом вирішення глобальної проблеми продовольчої безпеки, у зв'язку з чим зростає роль ефективної діяльності аграрного сектору, що забезпечується стабільною і високорезультативною роботою кожного його суб'єкта господарювання. Протягом 90-х років ХХ ст. інституціональні та організаційно-економічні перетворення в сільському господарстві здійснювалися безсистемно у відриві від попиту і перетворень в інших сферах суспільного життя й галузей економіки, що спричинило деякий занепад підприємств сільського господарства та збитковість сільськогосподарського виробництва. Це пояснюється, насамперед, обмеженим доступом до фінансових ресурсів для модернізації засобів виробництва і формування оборотних коштів. У новітніх умовах господарювання загострюється завдання пошуку джерел фінансування сільськогосподарського підприємства. При цьому головною метою має бути розширення доступу сільськогосподарських підприємств до кредитного забезпечення формування основного і оборотного капіталу.

Таким чином, проблема глобального рівня – забезпечення продовольчої безпеки тісно корелює із внутрішньогосподарською управлінською задачею – організацією безперебійної господарської діяльності кожного сільськогосподарського підприємства. Такі причинно-наслідкові зв'язки обумовлюють інтерес до механізмів формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств як однієї зі складових частин майна підприємства, стан та ефективність використання яких безпосередньо впливають на ефективність його функціонування. У сучасних умовах господарювання оборотні кошти відіграють вагомую роль, адже вони є частиною ресурсів підприємства, яка переносить свою вартість на вироблену продукцію і повністю повертається до підприємства в грошовій формі в кінці кругообігу його оборотних коштів у процесі виробництва. Тобто оборотні кошти є важливим інструментом формування прибутку підприємства.

Теоретико-методологічним засадам формування і використання фінансових ресурсів підприємств аграрного сектору національної економіки присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених, серед яких: В. Алексійчук, В. Амбросов, В. Андрійчук, О. Гудзь, М. Дем'яненко, І. Зеліско, П. Канінський, С. Кваша, Г. Кірейцев, І. Кириленко, М. Кропивко, С. Кручок, П. Лайко, І. Лукінов, Ю. Лупенко, М. Малік, О. Могильний, Б. Пасхавер, Ю. Пеняк, Г. Підлісецький, П. Саблук, В. Ситник, П. Стецюк, Л. Худолій, А. Чупіс, О. Шпичак та ін. Загальні положення сутності оборотних коштів висвітлено у значній кількості наукових досліджень, серед яких варто виділити праці І. Бланка, В. Даниленка, Н. Михалицької, О. Непочатенко, А. Поддєрьогіна, Ю. Сердюк-Копчекчи.

Однак спектр теоретичних засад і прикладних положень щодо формування й використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств з метою

підвищення ефективності господарювання та конкурентоспроможності, залишаються відкритими, зокрема: немає єдності у визначенні сутності економічної категорії «оборотні кошти», їх структури, не систематизовані з урахуванням специфіки галузі механізми формування оборотних коштів; з різних позицій трактуються джерела формування. Необхідність вирішення зазначених питань обумовлює актуальність теми даного дослідження, а також визначає його мету, задачі, об'єкт і предмет.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно з програмою наукових досліджень Національного університету біоресурсів і природокористування України, зокрема за темою «Інфраструктура фінансово-кредитного ринку України» (номер державної реєстрації 0114U003562), у межах якої здобувачем обґрунтовано необхідність використання ресурсів фінансово-кредитного ринку для формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретичних засад і розробка практичних рекомендацій щодо формування та використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, що сприятиме ефективному їх функціонуванню та підвищенню конкурентоспроможності.

Для досягнення мети у процесі дослідження були визначені й вирішені такі основні задачі:

- уточнити сутність економічної категорії «оборотні кошти» для поглибленого розуміння їх складу, структури, механізмів формування й використання;
- розкрити склад і структуру оборотних коштів, джерела їх отримання для розробки ефективних механізмів формування й використання оборотних коштів з урахуванням специфіки діяльності сільськогосподарських підприємств;
- розкрити існуючі механізми формування та використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств з метою вибору найбільш ефективного підходу до організації фінансового забезпечення господарюючих суб'єктів;
- здійснити оцінку стану та визначити тенденції фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств з метою визначення їх потреби в оборотних коштах для забезпечення максимальної ефективності виробничої діяльності;
- проаналізувати структуру оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, ефективність їх використання з метою розробки дієвого механізму їх формування та відтворення;
- розробити структурно-логічну модель формування оборотних коштів з метою підвищення рівня інформаційного забезпечення управлінської системи сільськогосподарських підприємств;
- запропонувати підходи до вибору оптимальної політики формування та використання оборотних коштів на основі побудови економетричних моделей, які дозволять спрогнозувати потребу та рівень забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення формування оборотних

коштів сільськогосподарських підприємств з метою підвищення їх конкурентоспроможності та ефективності господарської діяльності.

Об'єктом дослідження є процес формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств України.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних і методичних аспектів та практичних заходів щодо вдосконалення механізмів формування й використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств.

Поглиблені дослідження здійснені на матеріалах сільськогосподарських підприємств Київської області.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дисертаційної роботи є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних процесів і явищ, фундаментальні положення економічної теорії, інституціональної економіки, бухгалтерського обліку, економічного та фінансового аналізу, наукові праці провідних вітчизняних і зарубіжних учених з питань формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств.

Поставлені задачі вирішувалися за допомогою комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Із загальнонаукових було використано такі методи: дедукції – для побудови структури роботи, вивчення предмета дослідження загалом, єдності та взаємозалежності його складових частин; історичний – для вивчення еволюції трактування сутності економічної категорії «оборотні кошти»; абстрактно-логічний та синтезу – для уточнення категоріального апарату дисертаційного дослідження; аналізу – для класифікації оборотних коштів та джерел їх формування; індукції – для формування загальних висновків до проведеного дослідження.

Для аналізу та оцінки фінансового стану і фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств використано спеціальні методи дослідження – методи обробки інформації, зокрема, групування, розрахунок відносних і середніх величин, графічний метод, розрахунок індексів, прийоми горизонтального (часового), вертикального (структурного), трендового аналізу, порівняльний аналіз. Методи кореляційно-регресійного аналізу використано для визначення факторів впливу на оборотні кошти та щільності зв'язку між досліджуваними явищами. Методи економіко-математичного моделювання і групування застосовано у процесі кластеризації сільськогосподарських підприємств за рівнем ефективності використання оборотних активів і прогнозування економічної діяльності сільськогосподарського підприємства.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, Головного управління статистики в Київській області, аналітичні огляди і звітні дані Національного банку України, річна фінансова й статистична звітність сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області, а також результати власних спостережень і розрахунків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у вирішенні важливого науково-прикладного завдання – розробці теоретико-методичних засад ефективних механізмів формування і використання оборотних коштів

сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. Основні наукові результати дослідження, які характеризуються новизною і виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

– розроблено структурно-логічну модель формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, що являє собою механізм прийняття рішень щодо напрямів формування оптимальної кількості оборотних коштів сільськогосподарських підприємств з метою підвищення ефективності їх використання для досягнення максимального ефекту від господарської діяльності (С. 12–13);

удосконалено:

– концептуальні положення ідентифікації оборотних коштів, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє обґрунтовувати управлінські рішення щодо джерел формування і напрямів використання таких коштів з метою забезпечення безперервної діяльності сільськогосподарських підприємств (С. 6);

– механізм формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств на основі порівняльного аналізу можливості та доцільності забезпечення потреби в оборотних коштах за рахунок залученого капіталу, що дає можливість оптимізувати джерела їх формування (С. 7);

– підходи до прогнозування потреби та рівня забезпечення оборотними коштами сільськогосподарських підприємств на основі кластерного аналізу та динаміки ймовірностей, що дасть змогу знаходити найбільш ефективні системи управління оборотними коштами й обирати оптимальні джерела їх формування та напрямки використання (С. 12, 14–15);

– напрями забезпечення потреби в оборотних коштах сільськогосподарських підприємств в умовах обмеженого їх доступу до фінансових ресурсів через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів, шляхом залучення кредитних коштів комерційних банків (С. 14–15);

набули подальшого розвитку:

– підходи до визначення поелементного складу оборотних коштів, що може стати передумовою підвищення ефективності механізмів управління оборотними коштами підприємства на засадах коригування їх структури й джерел формування (С. 7);

– методичні підходи до оцінки фінансового стану і фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, що сприятиме підвищенню ефективності механізмів формування і визначенні тенденцій у використанні оборотних коштів (С. 7–9);

– методичні підходи щодо оцінки ефективності використання оборотних коштів за допомогою комплексу взаємопов'язаних показників, що надає можливість визначити сильні і слабкі сторони підприємства та виявити потенційні можливості оптимізації політики управління оборотними коштами (С. 10–11).

Практичне значення одержаних результатів. Запропоновані автором теоретичні розробки і практичні рекомендації можуть бути впроваджені у діяльність сільськогосподарських підприємств у процесі формування та використання оборотних коштів, що дозволяє підвищити ефективність і якість прийняття управлінських рішень, дієвість використання фінансових та інших видів ресурсів, відтак посилює конкурентоспроможність та прибутковість підприємства.

Розроблені в дисертації висновки і пропозиції рекомендуються для застосування у практиці управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств різних організаційно-правових форм.

Представлені розробки мають науковий і прикладний характер, їх прийнято до використання Департаментом агропромислового розвитку Київської обласної державної адміністрації (довідка № 02-02-11/1250 від 08.07.2015 р.); Управлінням агропромислового розвитку Миронівської районної державної адміністрації Київської області (довідка № 384 від 09.07.2015 р.); Публічним акціонерним товариством «Миронівське» (довідка № 19-15/148 від 27.05.2015 р.); Сільськогосподарським товариством з обмеженою відповідальністю «Агросвіт» (довідка № 218 від 09.07.2015 р.) та Національним університетом біоресурсів і природокористування України в навчальному процесі (акт впровадження від 16.06.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено авторський підхід до вирішення важливого наукового завдання – поглиблення теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств. Наукові положення, висновки і рекомендації, які виносяться на захист, одержані здобувачем самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи доповідались на Науковій конференції професорсько-викладацького складу, наукових співробітників та аспірантів «За підсумками науково-дослідних робіт 2000 року» (м. Київ, 2001 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Механізм господарювання та економічного зростання в АПК: стан, проблеми, перспективи» присвяченій 50-річчю економічного факультету Національного аграрного університету (м. Київ, 2001 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Розвиток бухгалтерського обліку, контролю та аналізу в умовах інституціональних змін глобальної економіки» (м. Луцьк, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Інноваційна стратегія і тактика фінансово-економічного розвитку суб'єктів національного господарства» (м. Чернівці, 2014 р.).

Публікації. За результатами проведених досліджень автором опубліковано 10 наукових праць загальним обсягом 4,41 друк. арк., з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України обсягом 3,37 друк. арк., (в тому числі 1 – у виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз даних, обсягом 1,0 друк. арк.),

3 статті в інших наукових виданнях обсягом 0,84 друк. арк. і 1 теза наукової доповіді обсягом 0,2 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 238 найменувань і додатків. Основний зміст роботи викладено на 186 сторінках друкованого тексту. Дисертація містить 40 таблиць, 35 рисунків та 7 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету, задачі, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, наведено відомості щодо апробації одержаних результатів, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні аспекти формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств**» розкрито сутність економічної категорії «оборотні кошти», визначено склад, структуру і джерела їх формування, досліджено механізми та специфіку формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств.

У результаті опрацювання вітчизняних та зарубіжних літературних джерел уточнено сутність економічної категорії «оборотні кошти», а саме запропоновано поглиблено досліджувати її за такими аспектами: 1) вітчизняна економічна школа щодо визначення оборотних коштів; 2) інституціональне і нормативно-правове закріплення економічної категорії; 3) міжнародні стандарти і підходи. Такий підхід дозволяє чітко визначити співвідношення термінів, адже значення категорій «оборотний капітал», «оборотні активи», «оборотні кошти», що вживаються економістами-практиками і науковцями, є близькими за змістом, однак мають деякі відмінності.

Доведено, що у трактуванні економічної категорії «оборотні кошти» у вітчизняній економічній науці відсутній єдиний методологічний підхід, оскільки ототожнюються поняття «оборотні кошти», «оборотний капітал», «оборотні засоби», «оборотні фонди», «фонди обігу» та ін. Встановлено, що оборотні кошти – це економічна категорія, яка являє собою інтегральну динамічну сукупність ресурсів підприємства, що з точки зору внутрішньогосподарського управління обслуговують його безперервну господарську діяльність, перебувають у постійному русі, використання яких передбачає отримання прибутку, і повністю споживаються протягом одного виробничого циклу.

В ході дослідження було обґрунтовано, що у фінансовій звітності підприємства оборотні кошти виступають як його активи. У зарубіжній практиці застосовують термін *current assets* (англ.) на позначення українських еквівалентів оборотних коштів. Зважаючи на те, що Україна має значні перспективи щодо провідних позицій європейського та світового експортера окремих видів сільськогосподарської продукції, у цілому високий потенціал у вирішенні глобальної проблеми продовольчої безпеки, доцільно узгоджувати й гармонізувати фінансово-економічну термінологію обліку та управління з міжнародними стандартами і підходами.

Встановлено, що структура і розміщення оборотних коштів залежать від сфери їх функціонування: виробничої, торгово-посередницької, сфери послуг (зокрема фінансових). Для організації ефективної господарської діяльності важливо враховувати, що різні форми оборотних коштів підприємства мають неоднакову інвестиційну привабливість. Ще однією умовою ефективного формування і використання оборотних коштів є їх нормування. За результатами дослідження визначено склад оборотних коштів за елементами оборотних активів підприємства, відповідно до затверджених форм фінансової звітності, та джерелами формування (шляхи фінансування).

Фінансово-економічні особливості оборотних коштів зумовили удосконалення методичного підходу до діагностики фінансового стану і фінансових результатів підприємства, що дало можливість ефективно визначати критичні точки фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та оцінити фінансову діяльність підприємства за певний період для узагальнення оцінки ефективності формування і використання оборотних коштів та запобігти у майбутньому настанню кризового стану.

Обґрунтовано, що особливості процесу сільськогосподарського виробництва зумовлюють специфіку механізму формування і використання оборотних коштів підприємств галузі (рис. 1).

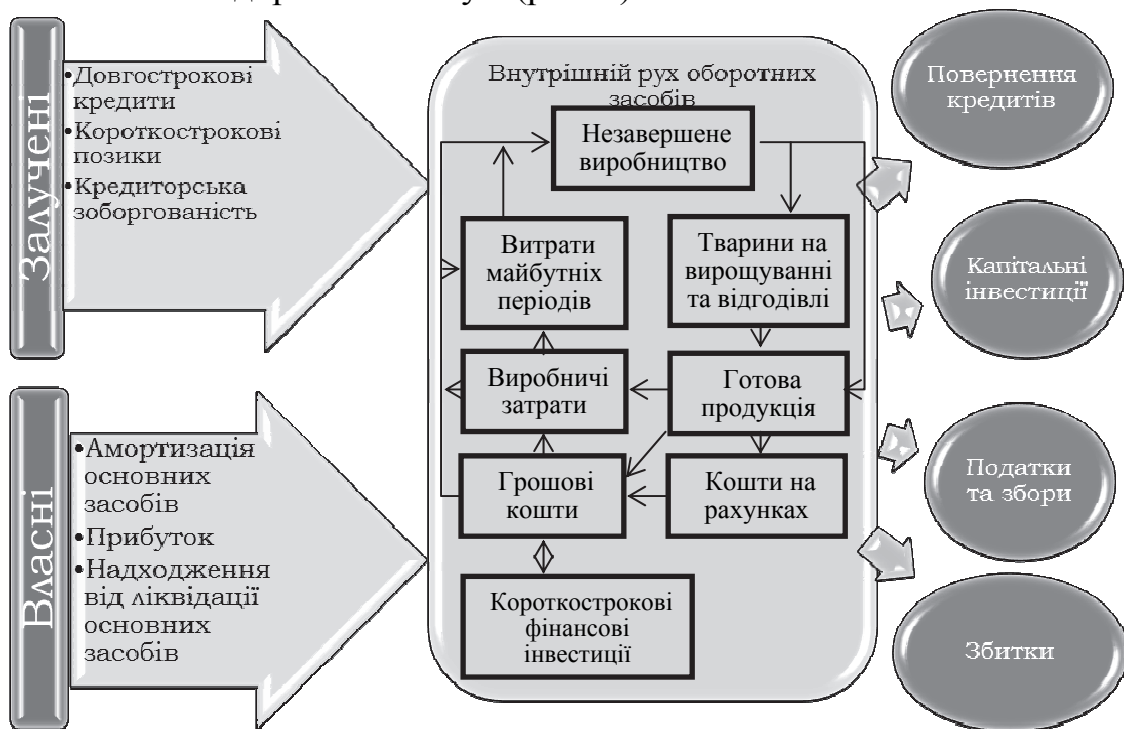

Рис. 1. Механізм формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств

Результати дослідження свідчать, що основними принципами формування і використання оборотних коштів підприємств є: забезпечення безперервності виробництва, особливо у сільському господарстві; гарантування поворотності залучених коштів; стимулювання інвестиційної діяльності; гармонізація виробничих процесів і товарно-грошових потоків на підприємстві; забезпечення розширеного відтворення ресурсів підприємства.

У другому розділі «Діагностика формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств» проаналізовано тенденції фінансового стану і фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, охарактеризовано механізми формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, визначено ефективність використання оборотних коштів досліджуваних підприємств.

Сільське господарство відіграє важливу роль як для економіки України, так і для забезпечення населення продуктами харчування. Як свідчать результати дослідження, станом на 2014 р. чистий прибуток сільськогосподарських підприємств становив 20262,9 млн грн, тоді як рівень рентабельності операційної діяльності склав 21,1%. Проте стійкої тенденції до підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств протягом останніх років не простежується, що свідчить про необхідність розробки ефективних заходів для підвищення рівня їх фінансово-економічної діяльності. Крім того, у 2014 р. в деяких областях України діяльність сільськогосподарських підприємств була збитковою (рис. 2).

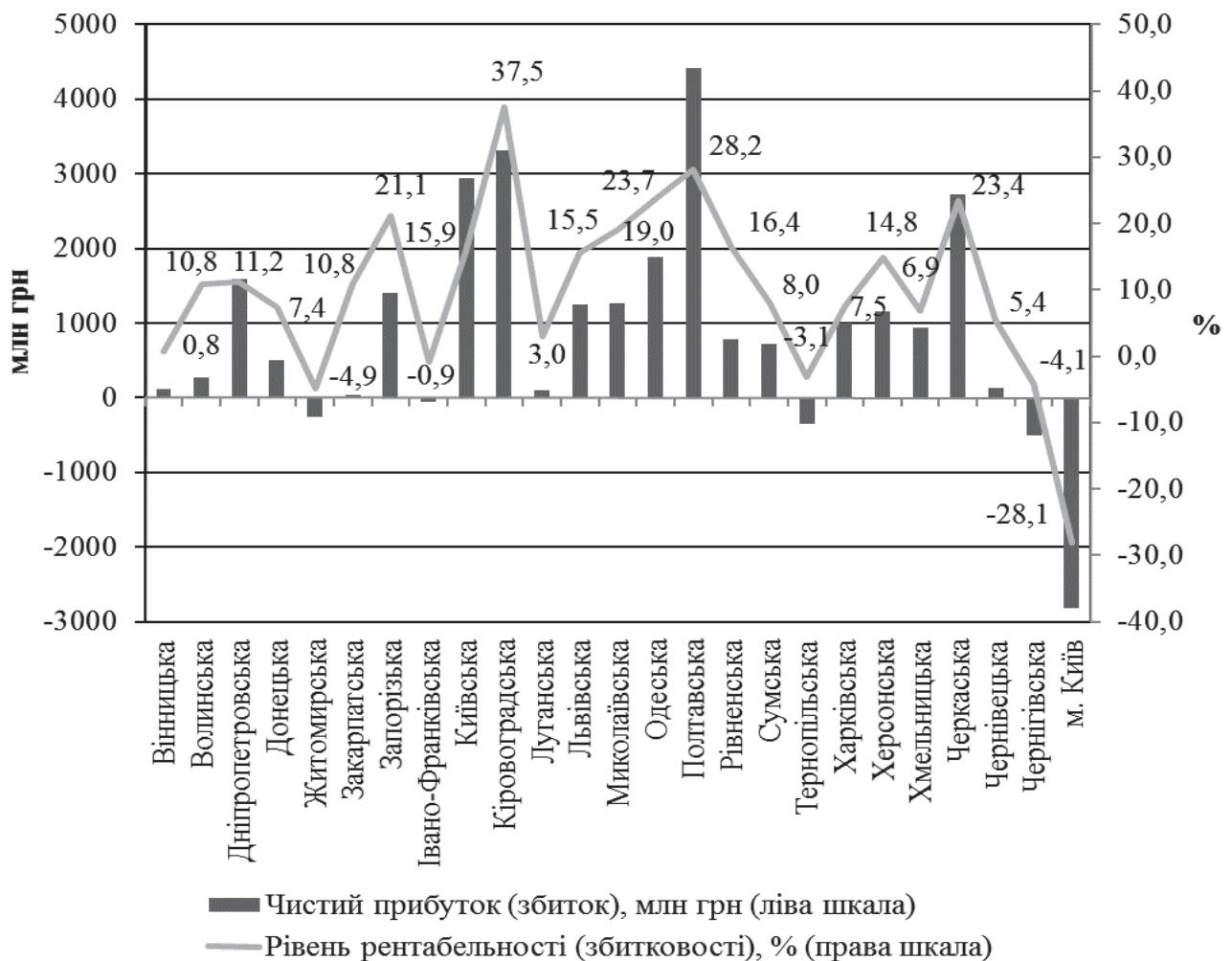

Рис. 2. Фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств за регіонами у 2014 р.

Щодо сільськогосподарських підприємств Київської області, то протягом 2009–2014 рр. вони отримували найбільший чистий дохід (виручку) від реалізації сільськогосподарської продукції, який у 2014 р. склав 14004,2 млн грн, в той час

як величина чистого прибутку становила 2933,9 млн грн. Це дозволило досягти одного із найбільших значень показника рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств у 2014 р. саме в Київській області порівняно з іншими областями України (21,1 %). У ході дослідження встановлено, що для Київської області характерним є стійке переважання в структурі сільськогосподарського виробництва продукції рослинництва, насамперед зернового напрямку.

Проаналізувавши динаміку оборотних активів підприємств Київської області (рис. 3), можна зробити висновок, що починаючи з 2004 р. вони мають тенденцію до щорічного зростання, і в 2014 р. досягли значення 195715,4 млн грн. Аналогічна тенденція спостерігається і по оборотних активах у сільському господарстві, мисливстві, лісовому господарстві.

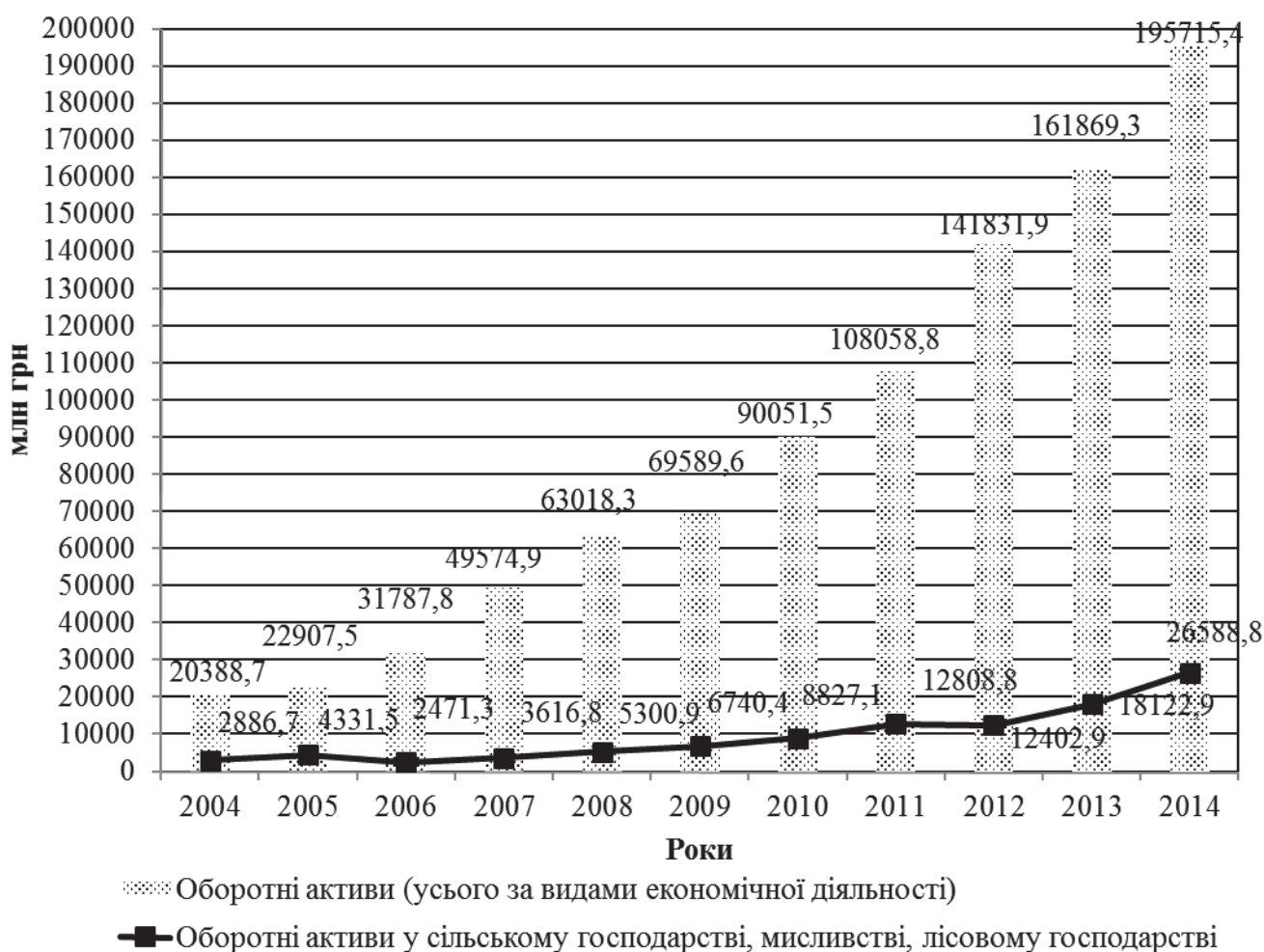

Рис. 3. Динаміка оборотних активів у сільському господарстві, мисливстві та лісовому господарстві Київської області

Проведений у дисертації аналіз фінансового стану і фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств у 2009–2013 рр. на основі запропонованого в розділі 1 методичного підходу, дав змогу зробити такі висновки: підвищується залежність підприємств від зовнішнього фінансування, збільшується частка позикових коштів, а також збільшується кількість власного капіталу; підприємства малоспроможні миттєво погасити поточну заборгованість за рахунок наявних грошових коштів.

Поглиблені дослідження було проведено на матеріалах 13-ти сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області. Встановлено, що структура оборотних коштів на кожному з аналізованих підприємств визначається різноманітними чинниками. У складі оборотних коштів досліджуваних підприємств, які спеціалізуються на виробництві зернових і технічних культур, виявлено значну частку незавершеного виробництва. Результати аналізу фінансово-економічних показників діяльності сільськогосподарських підприємств Київської області свідчать про значні розбіжності у величині оборотних коштів досліджуваних підприємств.

Для ефективної фінансово-економічної діяльності та для запобігання кризовому стану діяльність будь-якого підприємства має бути прибутковою. Передумовою цього є значення показника ефективності використання оборотних коштів – випереджаюче зростання темпів виробництва порівняно з темпами зміни оборотних коштів. Це відображено у запропонованій комплексній моделі, що передбачає співвідношення таких показників (формула (1)):

$$ТП / ТП_Б > РЗ / РЗ_Б, \quad (1)$$

де $ТП$ – товарна продукція у досліджуваному періоді;

$ТП_Б$ – товарна продукція у базовому періоді;

$РЗ$ – ресурси і витрати у досліджуваному періоді;

$РЗ_Б$ – ресурси і витрати у базовому періоді.

Результати дослідження засвідчили, що у більшості підприємств спостерігається стійка тенденція до зростання величини оборотних активів. Це свідчить про розвиток сільськогосподарського виробництва (збільшення його обсягів), а також про щорічне зростання фінансового забезпечення підприємств. Лише в деяких підприємствах величина оборотних коштів у 2013 р. порівняно з 2009 р. скоротилася.

Проведена оцінка оборотності оборотних коштів свідчить про достатньо високу швидкість їх обертання на підприємствах Миронівського району, але спостерігається тенденція до поступового зниження цього показника. Зменшення даного коефіцієнта протягом 2012–2013 рр. практично на всіх досліджуваних підприємствах демонструє щорічне збільшення суми оборотних засобів, витрачених на одну гривню реалізованої продукції. Загалом динаміка по всіх підприємствах є нестабільною і для більшості з них характеризується зниженням.

Встановлено, що зниження коефіцієнта оборотності оборотних засобів в аналізованих підприємствах протягом 2012–2013 рр. спричинило поступове підвищення тривалості обороту оборотних засобів, що означає негативну тенденцію у використанні оборотних засобів і забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Уповільнення оборотності супроводжується відволіканням засобів з господарського обороту, їх більш тривалим осіданням у виробничих запасах, незавершеному виробництві, готовій продукції.

Дослідження показали, що коефіцієнт прибутковості оборотних коштів є одним з найбільш важливих показників ефективності використання оборотних

коштів підприємства. Виявлено його незначну динаміку протягом 2009–2013 рр. у більшості сільськогосподарських підприємств, що свідчить про невисоку ефективність використання та нестійку динаміку зростання оборотних засобів, що стримує фінансово-економічний розвиток суб'єктів господарювання.

Визначено, що в структурі оборотних активів сільськогосподарських підприємств основну частину становлять запаси і затрати. У динаміці аналіз структури оборотних коштів всіх досліджуваних сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області показав значну її диференціацію по окремих суб'єктах господарювання і нерівномірність співвідношення елементів коштів у часі. На співвідношення таких елементів у сільськогосподарських підприємствах певним чином впливає розбіжність робочого періоду з часом виробництва.

Розрахований коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості на досліджуваних підприємствах протягом 2009–2013 рр. не має сталої тенденції до підвищення. У 2013 р. відбулось зниження даного показника за рахунок зменшення чистого доходу від реалізації продукції, а також збільшення кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги та поточних зобов'язань за розрахунками з бюджетом і з оплати праці. Така тенденція свідчить про погіршення платіжної дисципліни досліджуваних підприємств у відносинах з постачальниками, бюджетом, персоналом підприємства, іншими кредиторами. Серед досліджуваних підприємств Миронівського району лише в ПП «Коритищанське» і ПП «Росава-Агро» підвищився коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості протягом аналізованого періоду. Всі інші підприємства демонструють зниження або нестабільне коливання даного показника з 2009 р. до 2013 р. Не спостерігається значних позитивних тенденцій у величині таких показників, як строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованості.

Постійну динаміку до збільшення коефіцієнта оборотності матеріальних запасів мають тільки ПП «Коритищанське» і СТОВ «Зоря» протягом 2009–2013 рр.

Спостерігається зниження коефіцієнта оборотності основних засобів або фондівіддачі протягом аналізованого періоду (особливо у 2013 р.) у всіх підприємствах, крім ТОВ «Пустовіти». У 2013 р. у всіх аналізованих підприємствах знизився коефіцієнт оборотності власного капіталу.

Наведені у дисертаційній роботі розрахунки свідчать про відсутність стійкої позитивної динаміки показників і коефіцієнтів ділової активності впродовж аналізованого періоду (особливо у 2013 р.), що свідчить про зниження ефективності діяльності досліджуваних підприємств Миронівського району. Існує необхідність оптимізації політики управління оборотними коштами, що має забезпечити пошук компромісу між ризиком втрати ліквідності й ефективністю роботи підприємства.

Таким чином, результати дослідження фінансового стану й аналіз фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Миронівського району протягом 2009–2013 рр. дають підстави для прийняття управлінських рішень щодо забезпечення їх оборотними коштами шляхом кредитування.

У третьому розділі «Удосконалення механізму формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств» розроблено структурно-логічну модель формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, запропоновано методичний підхід до прогнозування ефективного використання оборотних коштів на основі перспективних економетричних моделей та удосконалено напрями забезпечення потреби в оборотних коштах сільськогосподарських підприємств.

У результаті дослідження запропоновано структурно-логічну модель формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, за допомогою якої вони мають можливість підвищити ефективність використання оборотних коштів та забезпечити досягнення максимального ефекту від господарської діяльності (рис. 4).

Встановлено, що важливим аспектом системи перспективного фінансового планування на будь-якому підприємстві є прогнозування обсягів його оборотних активів. Враховуючи, що економічні процеси в сільському господарстві зазвичай є складними, для їх прогнозування доцільно застосовувати багатофакторні регресійні моделі.

В ході дослідження за даними фінансової звітності підприємств Миронівського району Київської області виділено такі фактори впливу на оборотні кошти (Y): дохід (виручка) від реалізації продукції; чистий грошовий потік; поточні зобов'язання; нерозподілений прибуток (непокритий збиток) підприємства; власний капітал; короткострокові кредити банків; чистий прибуток підприємства; індекс інфляції; собівартість реалізованої продукції; витрати на оплату праці; матеріальні витрати.

При виявленні кореляційних зв'язків між факторами за допомогою кореляційних матриць було побудовано кореляційно-регресійну лінійну модель, визначено коефіцієнт множинної кореляції, коефіцієнт детермінації, середню помилку апроксимації, здійснено оцінку статистичної значимості коефіцієнтів регресії за допомогою t -критерію та оцінку розробленої моделі в цілому за допомогою F -критерію. Розрахунки проведено за допомогою налаштування «Пакет аналізу» в пакеті Microsoft Excel та підтверджено результатами застосування до вхідних даних пакета «Statistica».

За результатами аналізу фінансово-господарської діяльності СТЗОВ «Агросвіт» було відібрано три фактори, за якими і було побудовано загальну кореляційно-регресійну модель (формула (2)):

$$Y = 16963,99 + 0,60 \times X_1 + 0,31 \times X_2 - 0,33 \times X_3, \quad (2)$$

де Y – оборотні кошти, тис. грн;

X_1 – нерозподілений прибуток на кінець року, тис. грн;

X_2 – поточні зобов'язання на кінець року, тис. грн;

X_3 – собівартість реалізованої продукції, тис. грн.

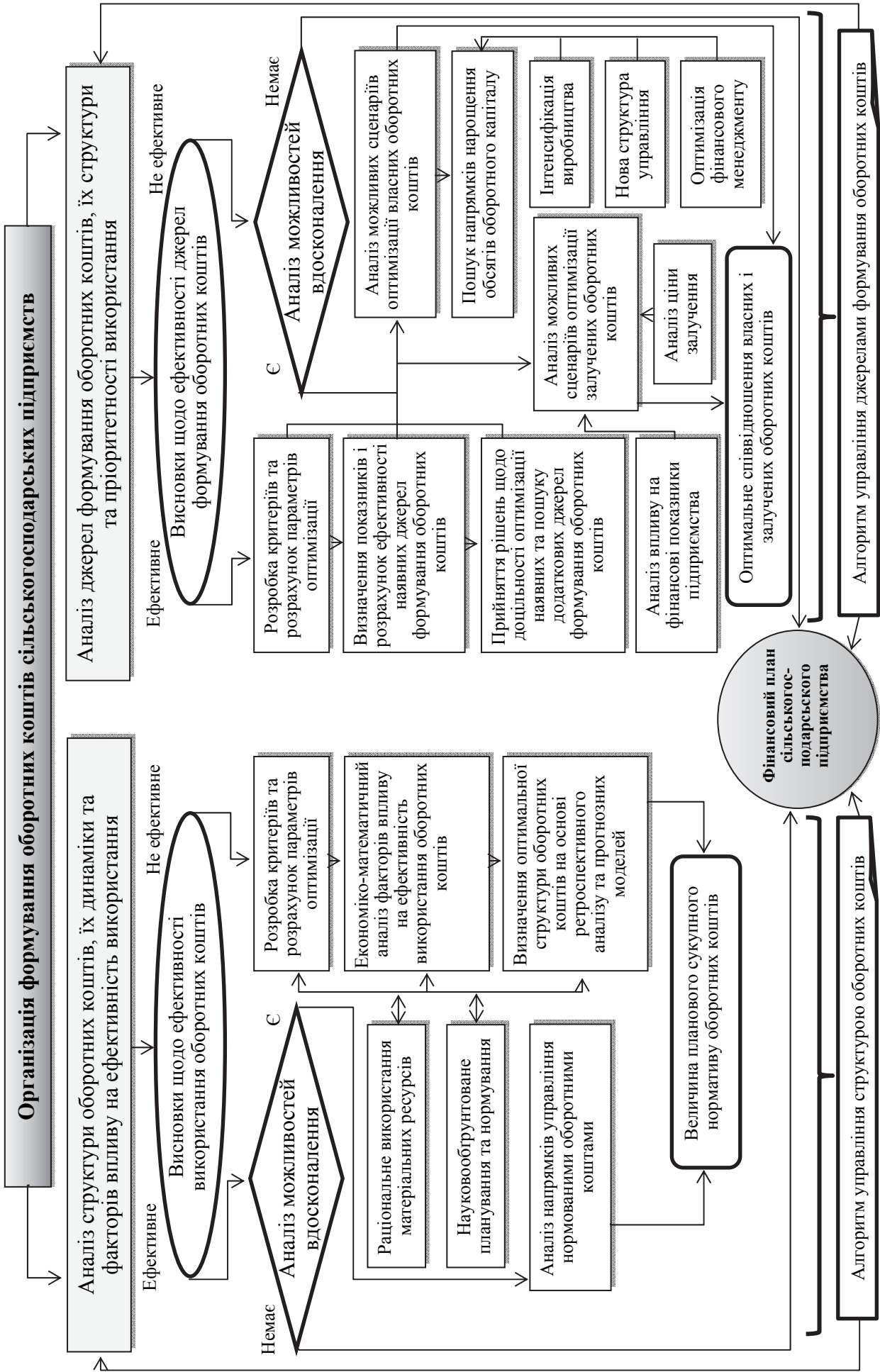

Рис. 4. Структурно-логічна модель формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств

Від'ємне значення коефіцієнтів регресії в моделі (формула (2)) при факторі – собівартість реалізованої продукції, свідчить про обернену залежність між даною факторною та результативною ознаками. Позитивно впливають на величину оборотних коштів розмір нерозподіленого прибутку та поточні зобов'язання.

За результатами проведеного кореляційно-регресійного аналізу, що згідно моделі (формула (2)) показав прямий зв'язок усіх трьох факторів впливу на оборотні кошти, нарощування останніх сільськогосподарськими підприємствами можна досягти за рахунок активного використання кредитних ресурсів і збільшення обсягів реалізації продукції, наслідком чого є збільшення чистого прибутку та чистого грошового потоку.

Результати кластерного аналізу коефіцієнтів ділової активності досліджуваних 13-ти сільськогосподарських підприємств України з використанням програмного забезпечення IBM SPSS v20, за допомогою вбудованої функції «дерево класифікацій» за період 2009–2013 рр. свідчать про те, що більшість із цих підприємств знаходяться в одному і тому ж кластері протягом усього періоду. Слабка динаміка переходу підприємств з одного кластера до іншого (лише 4 підприємства з 13) показує відсутність розвитку в напрямі підвищення ефективності використання їхніх оборотних активів. Розрахунок центрів кожного кластера дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі досліджуваними аграрними підприємствами не сформована ефективна система управління оборотним капіталом, нинішній її стан варто визнати незадовільним.

Проведені у дисертації розрахунки згідно із положеннями теорії Марківських процесів показали, що міжкластерний перехід досліджуваних підприємств відбуватиметься у майбутньому з дуже низькою ймовірністю. Це потребує активізації управлінської роботи на підприємстві у напрямі визначення й підтримки раціонального обсягу та структури оборотного капіталу, джерел його фінансування.

Обґрунтовано, що в нинішніх умовах дефіциту бюджетних коштів як для надання фінансової підтримки підприємствам аграрного сектору, так і компенсаційних платежів, а також через низку недоліків самого механізму державної фінансової підтримки малих і середніх підприємств та господарств населення у сільській місцевості, що робить державне кредитування сільськогосподарського виробництва малодоступним для більшості господарюючих суб'єктів, постає завдання пошуку альтернативних джерел формування оборотних коштів.

За таких обставин набуває актуальності питання про можливість кредитування сільськогосподарських підприємств комерційними банками з метою інтенсифікації використання позичкових коштів для забезпечення потреби в оборотних коштах сільськогосподарських підприємств.

Дослідженням встановлено, що забезпечення формування і використання оборотних коштів СТЗОВ «Агросвіт» за рахунок короткострокового кредиту (12 місяців) у комерційному банку супроводжується вимогою банку про фактичне ведення господарської діяльності від 24 місяців. Кредит надається строком на два роки з щорічним його погашенням; другий транш надається при дотриманні

фінансових показників та показників застави на рівні, відповідному аналогічним показникам на початок кредитування.

Незважаючи на те, що у перші 6 місяців сума місячного платежу за класичним підходом перевищує платіж за ануїтетом, перевага такого методу підтверджується сумою переплати за кредит, яка є меншою за ануїтет.

Результати розрахунків свідчать, що у наступному періоді після залучення короткострокового кредиту в СТЗОВ «Агросвіт», відбувається підвищення обсягу чистого прибутку майже на 3 %. У довгостроковій перспективі до 2020 р. чистий прибуток підприємства зросте у 1,83 рази. Така тенденція супроводжується незначним коливанням показників оборотності власного капіталу, активів і запасів (табл. 1).

Таблиця 1

Прогнозні показники ділової активності СТЗОВ «Агросвіт» (фрагмент)

Показник	Роки				
	2015	2016	2017	...	2020
Виручка від реалізації, тис. грн	104050,22	138180,90	151999,00	...	202311,00
Чистий прибуток, тис. грн	15501,99	12840,31	15907,01	...	21384,63
Фондовіддача	2,75	3,02	3,33	...	4,43
Оборотність власного капіталу	1,04	1,04	1,04	...	1,04
Оборотність активів	0,93	0,93	0,93	...	0,94
Оборотність запасів, кількість оборотів	1,12	1,23	1,02	...	1,10
Період обертання запасів, днів	320	294	353	...	328
Оборотність дебіторської заборгованості, кількість оборотів	7,53	10,00	11,00	...	14,65
Період обертання дебіторської заборгованості, днів	48	36	33	...	25
Оборотність кредиторської заборгованості, днів	29	22	22	...	13
Кредит, тис. грн	13808,00	15476,00	17405,00	...	20231,00
Погашення кредитної заборгованості, тис. грн	15561,00	17441,00	19614,00	...	22799,00

Таким чином, враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, що впливає на структуру оборотних коштів, вважаємо закономірним концентрацію залучених фінансових ресурсів у запасах, що позначилося на показниках ефективності використання оборотних коштів, але у кінцевому результаті сприяло приросту величини чистого прибутку підприємства.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі викладено теоретичні положення та запропоновано практичні рекомендації щодо формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, що сприятиме ефективному функціонуванню та зростанню їх конкурентоспроможності в сучасних умовах господарювання. Результати наукових досліджень дали змогу сформулювати такі висновки:

1. На основі літературних джерел уточнено і конкретизовано сутність економічної категорії «оборотні кошти». Встановлено, що оборотні кошти являють собою інтегральну динамічну сукупність ресурсів підприємства, які перебувають у постійному русі й повністю споживаються протягом одного виробничого циклу з метою забезпечення безперервності виробничого процесу та отримання прибутку. Ця економічна категорія характеризується змінністю своїх кількісних і якісних параметрів залежно від способу (форми) їх використання, потреби в них у конкретний момент часу.

2. Доведено, що процес формування і використання оборотних коштів господарюючих суб'єктів безперервний: отримання прибутку і розширене відтворення відбувається шляхом збільшення суми коштів, порівняно з вкладеними в активи фінансовими ресурсами, у кругообігу оборотних коштів. Оборотні кошти при цьому проходять різні стадії і набувають різних форм. Фінансово-економічною особливістю оборотних коштів є те, що їх грошова форма на товарній стадії кругообігу водночас виступає новою точкою оборту – первинною грошовою стадією обороту коштів. Оптимальне співвідношення оборотних коштів у сфері виробництва й обігу сприяє забезпеченню безперервності виробничо-збутових процесів на підприємстві. Для організації ефективної господарської діяльності важливо враховувати, що різні форми оборотних коштів підприємства мають різну інвестиційну привабливість.

3. Запропоновано механізм формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, який є концептуальною основою для прийняття управлінських рішень у сфері фінансового забезпечення аграрного виробництва, зважаючи на його сезонність, багатогалузевий характер, диференційований попит на фінансові ресурси протягом року, що дає змогу досягти динамічної фінансової рівноваги господарської діяльності, яка полягає в необхідності підтримки балансу між наявністю і потребою в оборотних коштах підприємства.

4. Як свідчать результати дослідження, незважаючи на те, що в деяких областях України діяльність сільськогосподарських підприємств у 2014 р. була збитковою, величина чистого прибутку в зазначених підприємствах станом на 2014 р. становила 20262,9 млн грн, а рівень рентабельності операційної діяльності – 21,1 %. Однак стійкої тенденції до підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств України протягом останніх років не спостерігається, що свідчить про необхідність розробки ефективних заходів для підвищення їх фінансово-економічної діяльності. На основі проведеного аналізу фінансового стану сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області у 2009–2013 рр. було виявлено спільні для усіх досліджуваних підприємств

проблеми: залежність підприємств від зовнішнього фінансування щороку підвищується, збільшується частка позикових коштів; спостерігається зниження обсягу грошових коштів на розрахунковому рахунку, що створює загрози вчасному погашенню поточної заборгованості за рахунок наявних грошових коштів.

Дослідження фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств Миронівського району протягом 2009–2013 рр. дозволило виявити такі загальні тенденції їх функціонування: збільшення дебіторської і кредиторської заборгованості, значне збільшення кількості запасів на складах. При цьому збільшення обороту власного капіталу спостерігається в окремих сільськогосподарських підприємствах впродовж всього досліджуваного періоду. Виявлено тенденцію щодо незадовільного забезпечення підприємств оборотними коштами.

5. У результаті дослідження було визначено структуру оборотних коштів із встановленими підходами до їх оцінювання. Виявлено значні розбіжності щодо величини оборотних коштів у структурі балансу сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області станом на 01.01.2014 р. (у середньому їх частка складає 53,5 %). Спостерігається значний діапазон коливання величини частки запасів і затрат від – 8,9 до 52,7 %, у середньому по всіх досліджуваних підприємствах вона становить 27,6 %. Інші показники окремих елементів оборотних коштів були такими: частка дебіторської заборгованості – 23,7 %, частка грошових коштів – 1,8 %, частка інших поточних зобов'язань – 1,5 %. Аналіз структури оборотних коштів показав неефективність підходів до організації їх формування і використання на більшості досліджуваних підприємств, що впливає на прибутковість діяльності та інвестиційну привабливість аграрних підприємств.

6. За результатами проведеного аналізу ефективності використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств Миронівського району Київської області обґрунтовано висновок, що в досліджуваних підприємствах спостерігається зниження коефіцієнта оборотності оборотних засобів протягом 2009–2013 рр., завдяки чому за даний період (особливо у 2012–2013 рр.) спостерігається поступове підвищення тривалості обороту оборотних засобів, що означає негативну тенденцію у використанні оборотних засобів і забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Загалом констатовано зниження оборотності всіх видів активів протягом аналізованого періоду, що вплинуло на зниження ефективності роботи досліджуваних сільськогосподарських підприємств.

7. Встановлено, що при організації ефективної системи забезпечення оборотними коштами в сільськогосподарських підприємствах особлива увага має приділятися формуванню джерел фінансування оборотних активів підприємства. Запропонована структурно-логічна модель формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств дає можливість приймати правильні рішення щодо вибору напрямів формування оптимального обсягу оборотних коштів з метою підвищення ефективності їх використання для досягнення максимального ефекту від господарської діяльності. Для підвищення ефективності використання оборотних коштів розроблено науково-економічне визначення їх оптимального розміру, що при мінімальному запасі забезпечить безперебійне сільськогосподарське виробництво.

8. Здійснено моделювання ефективного використання оборотних коштів у сільськогосподарському підприємстві на основі побудови економіко-математичної моделі, зокрема кореляційно-регресійного аналізу, що дало змогу оцінити залежності між факторними й результативними показниками (величинами елементів оборотних коштів). За допомогою економетричних моделей розроблено прогноз показників ділової активності СТЗОВ «Агросвіт».

9. Запропоновано методичний підхід до визначення рівня ефективності використання оборотних коштів досліджуваних сільськогосподарських підприємств, який ґрунтується на оцінці комплексу прийнятих рішень щодо раціоналізації окремих елементів цієї системи на конкретному підприємстві в порівнянні з іншими підприємствами, яка реалізується за допомогою моделей та методів кластерного аналізу. Багатовимірна класифікація вибірки сільськогосподарських підприємств та її поширення на генеральну сукупність даних підприємств Миронівського району Київської області показали, що в сучасних умовах сільськогосподарськими підприємствами не сформовано науково обґрунтовану систему управління оборотними коштами, потрібно істотно підвищити рівень ефективності формування і використання оборотних коштів, а нинішній її стан можна визнати незадовільним.

Прогнозування міжкластерних переходів досліджуваних сільськогосподарських підприємств за рівнем ефективності використання оборотних коштів за допомогою теорії Марківських процесів дало можливість зробити висновок про низьку ймовірність (не більше 12%), переходу сільськогосподарських підприємств до більш ефективного кластера, що свідчить про відсутність розвитку в напрямі підвищення ефективності використання оборотних коштів.

10. Проведене дослідження теоретико-методичних засад і прикладних аспектів формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств дозволило запропонувати напрями удосконалення їх механізму. Перспективним у сучасних умовах господарювання, що характеризуються деякими труднощами як у наданні фінансової підтримки підприємствам аграрного сектору, так і компенсаційними платежами, вважаємо кредитне забезпечення потреби в оборотних коштах сільськогосподарських підприємств. Результати розрахунків свідчать, що короткострокові кредити (до 12 місяців) комерційних банків для формування оборотних коштів сільськогосподарського підприємства є ефективним інструментом підвищення його прибутковості.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Муравський О. А. Методичні аспекти визначення ефективності оборотних засобів сільськогосподарських підприємств / О. А. Муравський // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2001. – Вип. 40. – С. 275–284.

2. Муравський О. А. Механізм формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств / О. А. Муравський // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2001. – Вип. 43. – С. 215–218.

3. Муравський О. А. Відмивання «брудних грошей» комерційними банками та шляхи протидії / О. А. Муравський, А. В. Гречаний // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2002. – Вип. 50. – С. 318–328 (*здобувачем наведено стадії та способи перетікання грошових коштів у тіньову сферу*).

4. Муравський О. А. Залучення коштів для формування оборотних засобів підприємств / О. А. Муравський // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2002. – Вип. 56. – С. 179–182.

5. Муравський О. А. Методичні підходи до оцінки ефективності використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств / О. А. Муравський // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: економічні науки. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 5. – С. 102–109.

**Стаття у науковому фаховому виданні України,
що входить до міжнародних наукометричних баз даних:**

6. Муравський О. А. Економічне моделювання ефективного використання оборотних коштів у сільськогосподарських підприємствах / О. А. Муравський // Економіка АПК. – 2015. – № 6. – С. 59–66.

Статті в інших наукових виданнях:

7. Аврамчук Л. А. Контроль за ефективним використанням оборотних коштів підприємства / Л. А. Аврамчук, **О. А. Муравський** // Бухгалтерія в сільському господарстві. – 2001. – № 11. – С. 14–16 (*здобувачем розкрито джерела формування оборотних коштів підприємства та шляхи раціонального використання власних і залучених оборотних коштів*).

8. Муравський О. А. Оборотні засоби в забезпеченні ліквідності підприємства / О. А. Муравський // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК. – Ч. 3: «Фінанси і фінансова інфраструктура АПК»; за ред. П. Т. Саблука. – К. : ІАЕ УААН, 2001. – С. 93–96.

9. Муравський О. А. Механізм формування і відтворення оборотних коштів сільськогосподарських підприємств / О. А. Муравський // Міжнародний збірник наукових праць Інституту бухгалтерського обліку, контролю та аналізу в умовах глобалізації. – 2014. – Вип. 3. – С. 306–309.

Теза наукової доповіді:

10. Муравський О. А. Управління джерелами фінансування оборотних активів сільськогосподарських підприємств / О. А. Муравський // «Інноваційна стратегія і тактика фінансово-економічного розвитку суб'єктів національного господарства»: міжнар. наук.-практ. конф., 19–20 груд. 2014 р.: тези доп. – Чернівці, 2014. – С. 43–46.

АНОТАЦІЯ

Муравський О. А. Формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2015.

Дисертація присвячена обґрунтуванню теоретичних, методичних і практичних аспектів формування та використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств. У результаті вивчення й узагальнення вітчизняних та зарубіжних літературних джерел уточнено сутність економічної категорії «оборотні кошти», розкрито їх склад і структуру. Удосконалено механізм формування і використання оборотних коштів сільськогосподарських підприємств.

Проаналізовано тенденції фінансового стану і фінансових результатів діяльності сільськогосподарських підприємств, охарактеризовано механізми формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств, визначено ефективність використання оборотних коштів досліджуваних підприємств за допомогою комплексу взаємопов'язаних показників.

Розроблено структурно-логічну модель формування оборотних коштів сільськогосподарських підприємств. Удосконалено підходи до прогнозування потреби та рівня забезпечення оборотними коштами сільськогосподарських підприємств на основі кластерного аналізу та динаміки ймовірностей. Запропоновано напрями забезпечення потреби в оборотних коштах сільськогосподарських підприємств в умовах обмеженого їх доступу до фінансових ресурсів через механізм здешевлення кредитів та компенсації лізингових платежів, шляхом залучення кредитних коштів комерційних банків.

Ключові слова: оборотні кошти, формування і використання оборотних коштів, сільськогосподарські підприємства, джерела формування оборотних коштів, механізми формування оборотних коштів, фінансовий стан, фінансові результати, ефективність, прогнозування, кредитування.

АННОТАЦИЯ

Муравский А. А. Формирование и использование оборотных средств сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2015.

Диссертация посвящена обоснованию теоретических, методических и практических аспектов формирования и использования оборотных средств сельскохозяйственных предприятий. В результате изучения и обобщения отечественных и зарубежных литературных источников уточнено сущность

экономической категории «оборотные средства». Отмечено, что современное теоретическое осмысление содержания экономической категории «оборотные средства» должно выступать своеобразным синтезом предложенных экономической мыслью положений с учетом текущего и желаемого состояния национальной экономики, ее отраслей и секторов, отдельных хозяйствующих субъектов, а также регионов.

В диссертации раскрыто состав и структуру оборотных средств, источники их формирования, определена специфика формирования оборотных средств в сельскохозяйственных предприятиях. Обосновано, что финансово-экономической особенностью оборотных средств является то, что их денежная форма на товарной стадии кругооборота, одновременно выступает новой точкой оборота – первичной денежной стадией оборота средств. Оборотные средства предприятия находятся одновременно на всех стадиях кругооборота, что обеспечивает его непрерывность и бесперебойную работу.

Определено, что структура и размещение оборотных средств зависят от сферы их функционирования: производственной, торгово-посреднической, сферы услуг (в том числе финансовых). Для организации эффективной хозяйственной деятельности важно учитывать, что различные формы оборотных средств предприятия имеют неодинаковую инвестиционную привлекательность. Еще одним условием эффективного формирования и использования оборотных средств является их нормирование. По результатам исследования определен состав оборотных средств по элементам оборотных активов предприятия в соответствии с утвержденными формами финансовой отчетности и источниками формирования (пути финансирования).

Финансово-экономические особенности оборотных средств обусловили совершенствования методического подхода к диагностике финансового состояния и финансовых результатов предприятия, что позволило эффективно определять критические точки финансовой устойчивости сельскохозяйственных предприятий и оценить финансовую деятельность предприятия за определенный период для обобщения оценки эффективности формирования и использования оборотных средств и предотвратить в будущем наступление кризисного состояния. Обосновано, что особенности процесса сельскохозяйственного производства обуславливают специфику механизма формирования и использования оборотных средств предприятий отрасли.

Результаты исследования свидетельствуют, что основными принципами формирования и использования оборотных средств предприятий являются: обеспечение непрерывности производства, особенно в сельском хозяйстве; обеспечения возвратности привлеченных средств; стимулирование инвестиционной деятельности; гармонизация производственных процессов и товарно-денежных потоков на предприятии; обеспечение расширенного воспроизводства ресурсов предприятия.

Проанализированы тенденции финансового состояния и финансовых результатов деятельности сельскохозяйственных предприятий, охарактеризованы механизмы формирования оборотных средств сельскохозяйственных предприятий, определена эффективность использования оборотных средств исследуемых предприятий с помощью комплекса взаимосвязанных показателей.

Определено, что при организации эффективной системы обеспечения оборотными средствами в сельскохозяйственных предприятиях особое внимание должно уделяться формированию источников финансирования оборотных активов предприятия.

В результате исследования предложено структурно-логическую модель формирования оборотных средств сельскохозяйственных предприятий, с помощью которой они имеют возможность повысить эффективность использования оборотных средств и обеспечить достижение максимального эффекта от хозяйственной деятельности.

Исследования показали, что важным аспектом системы перспективного финансового планирования на любом предприятии является прогнозирование объемов его оборотных активов. Учитывая, что экономические процессы в сельском хозяйстве обычно являются сложными, для их прогнозирования целесообразно применять многофакторные регрессионные модели.

Усовершенствованы подходы к прогнозированию эффективного использования оборотных средств в сельскохозяйственных предприятиях с использованием комплексного подхода на основе кластерного анализа и динамики вероятностей, а также применение перспективных эконометрических моделей, для поиска наиболее эффективных систем управления оборотными средствами и выбора оптимальной политики их формирования.

Предложены направления обеспечения потребности в оборотных средствах сельскохозяйственных предприятий в условиях ограниченного их доступа к финансовым ресурсам через механизм удешевления кредитов и компенсации лизинговых платежей, путем привлечения кредитных средств коммерческих банков.

Ключевые слова: оборотные средства, формирования и использования оборотных средств, сельскохозяйственные предприятия, источники формирования оборотных средств, механизмы формирования оборотных средств, финансовое положение, финансовые результаты, эффективность, прогнозирования, кредитование.

ANNOTATION

Muravskiy O. A. Forming and using current assets of agricultural enterprises. – Manuscript.

Dissertation for obtaining scientific degree of Candidate of Economic Sciences in the specialty 08.00.04. – Economics and Management of Enterprises (according to the types of economic activity). – National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

The thesis is devoted to substantiation of theoretical, methodological and practical aspects of forming and use of current assets of agricultural enterprises. The essence of economic category «current assets» is specified as a result of study and generalization of the national and foreign literature sources, the composition and structure of current assets and the source of their formation are revealed. The mechanism of forming and use of current assets of agricultural enterprises is improved.

The tendencies of financial condition and financial performance of agricultural enterprises are analyzed, forming mechanisms of current assets of agricultural enterprises are characterized, the efficiency of current assets' use in analyzed enterprises by means of the complex of interrelated indicators is defined.

The structural and logical model of the formation of current assets of agricultural enterprises is developed. The approaches to the forecasting of need and current capital provision level of agricultural enterprises based on cluster analysis and probability dynamics is improved. The ways of current assets of agricultural enterprises' needs provision under their limited access to the financial resources through the mechanism of cheaper loan obtaining and lease payments compensation, by the commercial bank loans are proposed.

Keywords: current assets, forming and use of current assets, agricultural enterprises, current assets' sources, current assets' forming mechanisms, financial conditions, financial performance, efficiency, forecasting, lending.

Підписано до друку 20.11.15
Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Формат 60x84\16
Обл.-вид.арк. 0,9
Зам. № 8021

Віддруковано у редакційно-видавничому відділі НУБіП України
вул. Героїв Оборони, 15, Київ, 03041
тел.: 527-81-55

